

ΛΥΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ 27-05-2008

ΘΕΜΑ Α

Έτσι, λοιπόν, κάθε ειδικός αποφεύγει την υπερβολή και την έλλειψη, και επιζητεί το μέσον και αυτό επιλέγει και το μέσον σε σχέση όχι με το πράγμα, αλλά με εμάς.

Αν λοιπόν η κάθε τέχνη εκπληρώνει σωστά το έργο της με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή έχοντας στραμμένο το βλέμμα της προς το μέσον και κατευθύνοντας τα έργα της προς αυτό (γί αυτό και συνηθίζουμε να λέμε στο τέλος για όλα τα πετυχημένα έργα πως δεν είναι δυνατόν ούτε να αφαιρέσουμε ούτε να προσθέσουμε σ' αυτά, επειδή η υπερβολή και η έλλειψη φθείρουν το σωστό (την τελειότητα), ενώ η μεσότητα το διασώζει – και οι καλοί τεχνίτες, όπως λέμε, εργάζονται αποβλέποντας σ' αυτό) κι (αν) η αρετή είναι, όπως ακριβώς και η φύση, ακριβέστερη και ανώτερη από κάθε τέχνη, θα μπορούσε να έχει ως στόχο της το μέσον. Και εννοώ την ηθική αρετή γιατί αυτή αναφέρεται στα πάθη και στις πράξεις, και σ' αυτά υπάρχει η υπερβολή και η έλλειψη και το μέσον.

B1

Ο Αριστοτέλης στα Ηθικά Νικομάχεια επιχειρεί να προσδιορίσει την έννοια της αρετής. Ένα από τα γνωρίσματα της αρετής είναι η μεσότητα, η οποία περιγράφεται στο δοθέν χωρίο. Ξεκινώντας, διακρίνει τη μεσότητα σε δύο είδη: σε αυτή που αφορά τα πράγματα («τό κατ' αυτό το πράγμα») και σε αυτή που αφορά τους ανθρώπους («τό πρός ήμᾶς»).

Η μεσότητα που αφορά τα πράγματα, δηλαδή η στηριζόμενη σε αντικειμενικά κριτήρια, βρίσκεται σε πράγματα που είναι συνεχή και μπορούν να διαιρεθούν. Έτσι, η μεσότητα ορίζεται ως το σημείο που βρίσκεται σε ίση απόσταση από το καθένα από τα δύο άκρα του πράγματος. Αυτή η μεσότητα και είναι για όλους μία και ίδια και σχετίζεται με αριθμητικούς υπολογισμούς. Για να διευκρινίσει τη σκέψη του, ο Αριστοτέλης παραθέτει ένα παράδειγμα από την αριθμητική («οἶον ἀναλογίαν»): τη σειρά των αριθμών από το 2 έως το 10. Τα δύο άκρα είναι το 2 (λίγο) και το 10 (πολύ), ενώ το μέσον είναι το 6, το οποίο βρίσκεται σε ίση απόσταση μεταξύ των δύο. Η φράση «ὑπερέχει και ὑπερέχεται» μας δείχνει ακριβώς αυτό: το μέσον (δηλαδή το 6) ξεπερνάει το λίγο (το 2) και ξεπερνιέται από το πολύ (το 10) κατά ίση ποσότητα (4 μονάδες), δηλαδή η απόστασή του από τα δύο άκρα είναι ακριβώς ίδια.

Η δεύτερη είναι η μεσότητα σε σχέση με εμάς: εδώ ο προσδιορισμός της δεν αφορά μετρήσεις και αριθμητικά δεδομένα, αλλά καθορίζεται σε σχέση με τη θέση της ως προς την υπερβολή και την έλλειψη. Δηλαδή, το μέσο εδώ είναι αυτό που δεν είναι ούτε πάρα πολύ ούτε πολύ λίγο, όπως γίνεται φανερό και από το νέο παράδειγμα που παρουσιάζει ο Σταγειρίτης: «τό δέ πρός ήμᾶς ... ἀρχομένω τῶν γυμνασίων πολύ». Αν η σειρά αριθμών (2 έως 10) που

αναφέρθηκαν προηγουμένως αντιστοιχεί σε μερίδες φαγητού, για έναν αθλητή σαν τον Μίλωνα, η μεσότητα ως προς το φαγητό που χρειάζεται είναι διαφορετική από αυτή ενός αθλητή που μόλις έχει αρχίσει να γυμνάζεται. Έτσι, η μεσότητα σε σχέση με τους ανθρώπους δεν είναι ούτε μία ούτε ίδια για όλους.

Με αυτόν τον τρόπο γίνεται αντιληπτό ότι η μεσότητα σε σχέση με εμάς ενέχει ένα υποκειμενικό στοιχείο, έχει ως μέτρο τον εαυτό μας, τις ανάγκες μας, τις δυνατότητές μας, τα θετικά και τα αρνητικά μας στοιχεία, τις απόψεις μας, την ιδιότητά μας, την κατάσταση μας, τον τόπο, το χρόνο και πολλά άλλα.

Γι' αυτό κάθε ειδικός (ο *έπιστήμων*, ο άνθρωπος που ξέρει, ο λογικός) αποφεύγει την έλλειψη και την υπερβολή, ενώ επιζητά και προτιμά το μέσον, αλλά το μέσον που προσδιορίζεται με κριτήρια υποκειμενικά: όχι αναφορικά με τα πράγματα, αλλά αναφορικά με εμάς (με τον εαυτό μας). Και αυτό το υποκειμενικό μέσον σχετίζεται με την αρετή.

B2

Οι όροι «επιστήμη» και «τέχνη» έχουν στο κείμενο το ίδιο σημασιολογικό περιεχόμενο. Εδώ ο όρος «επιστήμη» ισοδυναμεί με τον όρο «τέχνη», δηλαδή με την οικοδομική, τη γλυπτική και τις άλλες τέχνες. Η τέχνη, η φύση και η αρετή έχουν ένα κοινό γνώρισμα: και οι τρεις έχουν τη δυνατότητα δημιουργίας κάποιας μορφής: δηλαδή η τέχνη μορφοποιεί το υλικό της, η φύση δημιουργεί επίσης μορφές, ενώ η αρετή δίνει μορφή στην προσωπικότητα του ανθρώπου (σχ. βιβλίο σελ. 171). Ο Αριστοτέλης συγκρίνει τις τρεις έννοιες μεταξύ τους και καταλήγει ότι:

- η αρετή είναι ανώτερη από την τέχνη, γιατί μορφοποιεί στην ουσία του τον άνθρωπο.
- η φύση είναι ανώτερη από την τέχνη, γιατί κάθε φυσική ύπαρξη τείνει προς την τελειότερη μορφή της, την ολοκλήρωσή της, ενώ κάθε έργο (βάνουσης ή καλής) τέχνης μένει αμετάβλητο και δεν τείνει πουθενά. Εξάλλου «η τέχνη μιμείται την φύσιν».

Στο συλλογισμό, λοιπόν, που κάνει ο Αριστοτέλης, για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η αρετή έχει στόχο τη μεσότητα, η σύγκριση των τριών αυτών εννοιών αποβαίνει προς όφελος της αρετής: αυτή είναι ανώτερη και ακριβέστερη από κάθε τέχνη.

B3

Εισαγωγή σχολικού εγχειριδίου, σελίδα 152-153 «Πριν απ' όλα ο Αριστοτέλης χρειαζόταν να κάνει μια σημαντικότερη διάκριση ...αρετές σε ηθικές και διανοητικές».

B4

ἀναλογία → παράλογος, προλογικός
ληπτέον → λήψη, ανάληψη
αίρεϊται → αιρετός, προαιρετικός
ἄγουσα → αγωγός, αναγωγή
προσθεῖναι → θήκη, ανάθεση

Γ.

Εγώ, λοιπόν, έχω διατυπώσει την κατηγορία όσο μπορούσα καλύτερα, ξέρω όμως καλά ότι, από τη μια, οι άλλοι από τους ακροατές απορούν, πώς τέλος πάντων/άραγε μπόρεσα με τόση ακρίβεια να βρω τις παρανομίες τους, από την άλλη αυτός με χλευάζει, επειδή δεν έχω πει ούτε το ελάχιστο μέρος των συμφορών/κακών τους. Εσείς, λοιπόν, αφού αναλογιστείτε και όσα έχουν ειπωθεί και όσα έχουν παραλειφθεί, (να) καταδικάσετε αυτόν με την πιο βαριά ποινή, αφού λάβετε υπόψη σας/ σκεφτείτε ότι από τη μια είναι ένοχος για την καταγγελία/ με βάση το κατηγορητήριο, από την άλλη είναι μεγάλη ευτυχία για την πόλη να απαλλαγεί από τέτοιους πολίτες. Διάβασε, λοιπόν, σ' αυτούς τους νόμους και τους όρκους και την καταγγελία.

Γ1α

καταγελᾶ → καταγελῶεν
εἶρηκα → εἶπετε
ἐξευρεῖν → ἐξευρίσκειν
καταψηφίσασθε → καταψηφιοῦνται
παραλείμμενα → παραλείπεται

Γ1β

τούτων → ταύταις
ἁμαρτήματα → ἁμαρτήμασι
μᾶλλον → μάλα
μεγάλη → μεγίστας
πόλει → πόλι

Γ2α

- **τῶν ἀκροωμένων** → (ουσιαστικοποιημένη επιθετική μετοχή) ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο «ἄλλοι»
- **ἐξευρεῖν** → τελικό απαρέμφατο που λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρ. «ἐδυνήθην»
- **τούτων** → ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική υποκειμενική στο «ἁμαρτήματα»
- **αὐτοῦ** → Αντικείμενο στο ρ. «καταψηφίσασθε»
- **ἐνθυμηθέντες** → επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο Υ «ὕμεις» του ρ. «καταψηφίσασθε»
- **τοιοῦτων** → ονοματικός ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στο «πολιτῶν»

Γ2β

- **ἐδυνήθην** → Η πρόταση είναι η «ὅπως ποθ' οὕτως ... τὰ τούτων ἁμαρτήματα»:
 - Είναι δευτερεύουσα ονοματική, πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας.
 - Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα «ὅπως»

- Εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει το πραγματικό
- Λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα «θαυμάζουν» (που δηλώνει απορία).

- **εἴρηκα** → Η πρόταση είναι η «ὅτι οὐδέ ... ὑπαρχόντων κακῶν»:
 - Είναι δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση.
 - Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο «ὅτι» (αντικειμενική αιτιολογία) επειδή εξαρτάται από ρήμα ψυχικού πάθους.
 - Εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει το πραγματικό.
 - Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρ. «καταγελά»

